

Мислива О.О.

кандидат юридичних наук

Москалець А.П.

викладач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 355/359.08

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО СТРІЛЕЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ У ВНЗ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПІДГОТОВКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Досліджено новели законодавства України, пов'язані зі стрілецькою підготовкою поліцейських, їх недоліки, та надано пропозиції з оновлення та удосконалення методів стрілецької підготовки у ВНЗ зі специфічними умовами навчання, які готують поліцейських.

Ключові слова: ВНЗ зі специфічними умовами навчання, які готують поліцейських; стрілецька підготовка; вогнепальна зброя; Національна поліція.

Постановка проблеми. У ХХ сторіччі стрілецький спорт у нашій країні був одним із наймасовіших. Досвід Другої світової війни свідчить, що стрільці, які пройшли підготовку та тренувалися у стрілецьких секціях, у короткий термін ставали відмінними снайперами, автоматниками та кулеметниками. На жаль, за останню чверть сторіччя більшість тирів було закрито, початкову військову підготовку у школах було скасовано разом із комплексом навчальних вправ: «Готовий до праці та оборони», який містив стрільбу як обов'язковий елемент. Усі ці обставини призвели до різкого погіршення стрілецької підготовки випускників навчальних закладів і, насамперед, ВНЗ зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

Проблемність ситуації зі стрілецькою підготовкою у Збройних Силах України та Державній прикордонній службі стала очевидною ще з першої хвилі демобілізації в АТО. Причинами великих втрат особового складу, який воював проти терористів на Сході України чи здійснював охорону громадського порядку на тимчасово окупованих територіях, стали застарілі методики та настанови зі стрільби, обмежена кількість боєприпасів, які виділялися для проведення навчальних стрільб, незадовільне обладнання стрільбищ та полігонів, а також зовнішньо нав'язаний статус нашої країни як позаблокової та антимілітарної.

Безперечно, потреба у поновленні обороноздатності країни та запровадження системи реформування МВС України робить нагальним удосконалення методик стрілецької підготовки особового складу так званих «мілітарних» правоохоронних органів, відновлення навичок володіння вогнепальною зброєю.

Саме підготовка курсантів у ВНЗ із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, є першочерговим об'єктом дослідження у зв'язку з тим, що їх професія безпосередньо пов'язана з ризиком вогневого контакту з правопорушниками, про що в Україні переконливо свідчать «розстріли» поліцейських і поліцейськими, які виявили незадовільні знання правових підстав та тактичних прийомів застосування зброї [1; 2].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У різних видах стрілецького спорту за останній час було накопичено значний досвід і методику якісної підготовки стрільців. Аналіз літературних джерел, які стосуються теми дослідження, дозволяють розділити їх на дві групи. Так, першу їх групу складає література та дослідження, які стосуються навчально-тренувального процесу стрільців-спортсменів. К. Липа [3] досліджує загальну історію стрілецького спорту в Україні від епохи козацтва до сьогодення. Особливе місце займає в переліку праць стосовно стрілецького спорту монографія В.Т. Пяткова-Мельника «Стрілецько-спортивна наука України (2001–2005), 2006 року [4], де на підставі аналізу літературних джерел і практичних здобутків українських стрільців-спортсменів подано науково-методичне підґрунтя стрілецького спорту, доведено закономірності влучної стрільби в олімпійських і спортивно-прикладних вправах, побудовано моделі виконання влучного пострілу і виявлено модельні характеристики тактико-технічних дій стрільців-спортсменів, що відкриває можливості тривалого удосконалення майстерності стрільби.

У цілому ряді робіт розглянуто методику тренування і підготовки, в тому числі, техніко-тактичної, спортсменів-стрільців, серед яких виділяється цикл робіт Л.М. Вайнштейна з проблем взаємовідносин тренера та спортсмена, психології в стрільбі [5].

Другу групу джерел складають ті, що регламентують стрілецьку підготовку військовослужбовців та працівників правоохоронних органів. Перш за все це література що стосується безпосередньо зброї – довідники, описи самої зброї, її тактико-технічних даних, інструкції з експлуатації та догляду за нею. Серед них енциклопедією стрілецької зброї можна вважати книгу А.Б. Жука [6], яка витримала декілька перевидань. а також роботу В. Крючина «Практическая стрельба» [7], в якій об'єднано багатолітній досвід спортсмена, тренера та інструктора підрозділів спеціального призначення, теорію і практику практичної стрільби.

Питання методики стрілецької підготовки у військових було розглянуто у багатьох дослідженнях, зокрема, розкрито питання теорії та практики навчання співробітників МВС України стрільбі з вогнепальної зброї. Водночас досліджень з підготовки курсантів із ВНЗ, які здійснюють підготовку поліцейських, у вільному обігу досить мало, оскільки подібні дослідження містять гриф «для службового користування» у силу специфіки підготовки.

Також у науці ще не здійснювалося комплексне дослідження методологічної, тактичної та нормативно-правової складових засад навчання ефективному і правильному поведженню зі зброєю у ВНЗ із специфічними умовами

навчання, які здійснюють підготовку поліцейських. В сучасних умовах росту динаміки злочинності, удосконалення та розробки нових видів зброї і тактики її застосування, є необхідним виявити вплив засобів та методів стрілецького спорту на динаміку показників у стрілецькій підготовці та розробити пропозиції з удосконалення підготовки стрільби з вогнепальної зброї (табельних автоматів і пістолетів, які є на озброєнні в Національній поліції, зокрема, автоматів і пістолетів Макарова та «Форт»).

Виклад основного матеріалу. В останні роки в Україні стали досить популярними такі види стрілецького спорту як прикладна та практична стрільба, було визнано такий вид спорту в Україні як «практична стрільба», який внесено до Реєстру визнаних видів спорту в Україні наказом Міністерства молоді та спорту України від 24.04.2015 р. № 1198 «Про визнання виду спорту, скасування виду спорту, внесення змін до Реєстру визнаних видів спорту в Україні» [8]. Особливість практичної стрільби полягає в тому, що умови змагань у цьому виді спорту максимально відтворюють умови реального застосування вогнепальної зброї, як під час охорони громадського порядку, участі в бойових діях тощо.

Слід зазначити, що найбільш актуальними ще з 1928 року серед питань стрілецької підготовки й донині залишаються питання ефективної стрільби по швидкорухомих цілях [9]. Однак у науковій і навчально-методичній літературі, яка порушує питання стрілецької підготовки правоохоронців, майже відсутні зрозумілі та доступні для освоєння практичні рекомендації по ефективному навчанню техніці підготовки і виконанню високоточного пострілу у стрільбі з табельної зброї. Типовими для посібників зі стрілецької справи є положення про заходи безпеки і матеріальну частину зброї. Хоча більш обґрунтовано наводити в них конкретні способи виконання пострілу, які дають можливість здійснювати результативний постріл за найкоротший час, конкретні настанови з організації тренувального процесу зі стрільби поліцейськими, їх фізичного та психологічного розвитку і витривалості, розвитку швидкісних реакцій, конкретних методик тренування, які застосовуються у спорті.

Слід зазначити, що стрілецька підготовка у ВНЗ із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, регламентується рядом нормативно-правових актів, зокрема, Законом України «Про Національну поліцію» [10], Положенням про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції, затвердженим наказом МВС від 24.12.2015 р. № 1625, Положенням про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженим наказом МВС від 26.01.2016 р. № 50, Інструкцією із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, затвердженою наказом МВС від 01.02.2016 р. № 70, Положенням про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції, затвердженим наказом МВС від 16.02.2016 р. № 105, тощо.

Останнім часом, завдяки реформуванню системи МВС України, питання нормативно-правового врегулювання стрілецької підготовки поліцейських дещо «зрушило з місця». Так, відповідно до ст.72 Закону України «Про Наці-

ональну поліцію», пункту 10 розділу VIII Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженого наказом МВС від 26.01.2016 р. № 50, пункту 1 розділу V Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, затвердженої наказом МВС від 01.02.2016 року № 70, з метою забезпечення послідовного навчання поліцейських основам стрільби, удосконалення навичок швидкісного приготування до стрільби, ведення влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо та проведення змагань з професійно-прикладних видів спорту було видано наказ Національної поліції України від 20.09.2016 № 900 «Про затвердження Курсу стрільб для поліцейських та норм витрат боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб» [11]. Він визначає порядок організації і проведення з поліцейськими практичних стрільб із пістолета, штурмової гвинтівки (автомата), кулемета (ручного кулемета), ручного протитанкового і підствольного гранатометів, снайперської гвинтівки, помпової рушниць, практичних занять з кидання ручних гранат, а також умови та порядок виконання вправ зі стрільби (спортивних стрілецьких вправ з прикладної стрільби) та кидання ручних гранат і нормативів з вогневої підготовки.

Зазначений Курс стрільб призначений забезпечити послідовне навчання поліцейських основам стрільби, удосконалення навичок швидкісного приготування до стрільби, ведення влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо та проведення змагань з професійно-прикладних видів спорту. Однак даний курс не можна вважати навчальним чи методичним посібником для навчання стрільбі, виходячи з того, що він не містить у собі жодного методу стрілецької підготовки, за допомогою яких досягається оволодіння знаннями, уміннями й навичками стрільби, а також жодної навчальної техніки чи методичних рекомендацій для прищеплення первісних навичок поводження зі зброєю під час стрільби для осіб, які навчаються стрільбі, зокрема, діставання зброї з кобури, зняття запобіжника, досилання патрона в патронник, формування хвату зброї, виносу зброї на ціль, прийняття стрілецької стійки, прицілювання, опрацювання спуску, утримання зброї під час пострілу та підготовки до наступного пострілу, діставання магазину для його заміни, технік стрільби по рухомих цілях у різних напрямках – горизонтальному або фронтальному наближенні чи віддаленні цілі. У даному Курсі стрільб порушено основний принцип стрілецької підготовки: «How to train fighting, fight like we train», який у перекладі означає: «навчаємося, як воюємо, та воюємо, як навчаємося».

Так, розглядуваний Курс стрільб містить лише перелік вправ і умови їх виконання, які повинні виконуватися поліцейськими, та фактично розраховані виключно на осіб, які мають навички зі стрільби та поводження зі зброєю. Тобто передбачені в Курсі стрільб вправи можна використовувати лише як контрольні вправи для перевірки отриманих навичок стрільби.

У більшості вправ з Курсу стрільб використовуються мішені, які мають графічне креслення та залікові зони для спортивної стрільби для набрання

балів або чорно-білий силует людини. Враховуючи покладені на поліцію функції, які передбачають можливість застосування чи використання зброї як найбільш суворий захід примусу до правопорушника (ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію»), є очевидним, що зброя буде застосовуватися або використовуватися для ураження живих цілей – людини або тварини. Тому мішені обгрунтовано робити антропоморфного вигляду, у вигляді ясної фігури без креслень.

До того ж великі залікові зони призводять до розсіяння уваги по цілі та так званого «ефекту легкої цілі», що не відповідає дійсності. Цей ефект полягає в тому, що маючи досить велику мішень та великі зони ураження, курсант зазвичай вважає необхідним отримати лише три попадання в ціль, чи набрати певну кількість балів, яка, відповідно до Курсу стрільб, дозволяє отримати задовільну оцінку. За таких умов у курсанта знижується концентрація уваги та контроль зброї під час виконання пострілу, що призводить до зменшення кількості та «скупченості» попадання по цілі. В умовах реального застосування зброї це може призвести до промахів.

Так, стрільба по спортивних мішенях, які мають креслення залікових зон для набирання балів, призводить до того, що стрілець напрацьовує звичку коригування вогню шляхом зміщення точки прицілювання відносно попереднього попадання. У свою чергу, це призводить до збільшення часу на повторний постріл і, як наслідок, зменшення темпу стрільби та затраченого часу на враження цілі взагалі. Це при тому, що мішень статична, на відміну від реальної живої цілі – правопорушника, що рухається або більше того, чинить збройний опір.

Отже, з метою ефективної підготовки поліцейського ми вважаємо за необхідність обмежити залікові зони в грудній частині мішені до розміру аркуша формату А4 або кола діаметром близько 20 см. Зменшення залікових зон та її форми обгрунтовано тим, що це збільшить ефективність напрацювання одноманітного прицілювання на будь-якій цілі та в будь-яких умовах стрільби, що забезпечить надійне ураження цілей. Зменшення «ефекту легкої цілі», який виникає при стрільбі по великих цілях, навіть з дистанції в 25 м.

Слід зазначити, що вправа зі зміною магазину № 8 має собою неправильне напрацювання стрільцем вміння рахувати постріли, кількість уражених цілей. Достріл боекомплекту до постановки зброї на затворну затримку призводить до того, що стрілець не відчуває того, що закінчилися набойі, та сподівається на постріл, однак, не отримавши пострілу, починає огляд зброї, приймає рішення на заміну магазину і витрачає багато часу. Проте, в умовах реального застосування зброї, у цьому випадку поліцейський залишається із розрядженою зброєю, що зменшує його шанси на ефективне виконання поліцейських функцій, а ще – на виживання.

Окремої уваги заслуговує відсутність у Курсі стрільб вправ з напрацюванням практичних навичок застосування зброї під час збройного опору. Всі вправи побудовані на статичному положенні стрільця під час стрільби стоячи навпроти мішені. Така побудова навчальних вправ для поліцейських виклю-

час напрацювання ними практичних навичок збереження свого життя під час вогневого контакту. Також у вправах відсутня практика роботи з укриттями, зміна магазину, переноси вогню по цілях, які розташовані з «пріоритетом небезпеки».

Окремо слід розкрити обмеженість у кількості боєприпасів, які надаються стрільцю для виконання вправ. По-перше, внаслідок цього вага пістолета під час виконання вправи не відповідає вазі пістолета з повним магазином на службі, а по-друге, мала кількість боєприпасів призводить до зменшення навантаження на стрільця, не сприяє утворенню навичок фізичної та моральної витривалості, яка потрібна на службі, для вогневого контакту з високим темпом по різних цілях, розташованих на різних дистанціях.

Невелика кількість та одноманітність стрілецьких вправ з невеликою кількістю пострілів перешкоджають подальшому розвитку стрільця, змушують виконувати вправу шаблонно, будь-яка зміна умов стрільби або правил виконання вправи призводить до нерозуміння вимог вправи, помилок у виконанні, неможливості миттєво оцінити зміну обстановки під час виконання вправ. Наприклад, у вправі, в якій курсантам запропоновано здійснювати заміну магазину після другого пострілу, попередньо спорядивши магазини на 3 та 1 патрон відповідно, виникає нерозуміння правил виконання вправи та подальші помилки при виконанні. Як наслідок, поліцейський під час застосування зброї не зуміє правильно оцінити умови стрільби та швидкоплинну зміну обстановки, в якій застосовується зброя, оскільки вона не буде відповідати шаблонному мисленню, напрацьованому під час виконання вправ з Курсу стрільб.

У різних видах стрілецького спорту за останній час було накопичено великий досвід якісної підготовки стрільців, підкріплений відповідним методичним арсеналом. Враховуючи подібність задач стрільби поліцейських і спортсменів, її біомеханічних, фізіологічних та технічних аспектів, ми вважаємо ефективним використовувати в процесі стрілецької підготовки військовослужбовців засоби та методи, що застосовуються в стрілецькому спорті, перш за все в його прикладних та практичних видах. При цьому вирішення цієї задачі повинно забезпечувати: 1) якісну стрілецьку підготовку в стислі терміни; 2) достатньо високу пропускну спроможність учбово-тренувального процесу.

Як свідчать здійснювані нами численні експерименти, тренер або інструктор зі стрільби повинен використовувати під час навчання комплексний підхід у дослідженні результативності та швидкості виконання пострілів у спеціально створених умовах, а саме, в обов'язковому порядку проводити опитування щодо складнощів, які виникали у групах при виконанні пострілу у створених умовах, а також робити візуальні спостереження виконання пострілів з різних положень (стоячи, з коліна, лежачи, в русі, зі складних положень) та здійснювати хронометраж – вивчення витрат часу на виконання пострілу з різних положень за допомогою стрілецького таймера (наприклад, CED 700).

Не зайво сказати, що навчання стрільбі має бути організовано як двобічний процес, в якому тренер (інструктор) має вивчати та узагальнювати досвід практичної роботи інших, у тому числі всесвітньо відомих інструкторів зі стрільби, аналізувати спеціальну науково-методичну літературу, спостерігати для цього за тренувальною діяльністю.

Правильна методика навчання ефективного застосування вогнепальної зброї курсантами ВНЗ із специфічними умовами навчання полягає у врахуванні таких методичних засад покрокової моделі підготовки:

1. Методика безпечного поводження зі зброєю та техніка безпеки на стрільбах на основі правил практичної та прикладної стрільби.

2. Методика утримання зброї, виносу на лінію прицілювання, вкладки зброї та формування стрілецької стійки, виконання пострілу, при стрільбі з різних положень (стоячи, з коліна, лежачи, в русі, зі складних положень).

Доцільним вважаємо застосовувати у процесі стрілецької підготовки виконання пострілу з кожного положення, в тому числі з положення стоячи, з укриття, з автомобіля, з незручного положення. Після цього визначити показники якості виконання техніки пострілу із табельних пістолетів (АПС, ПМ, ФОРТ) для оцінки підготовки курсантів.

Наступним етапом має бути відпрацювання методів прискореної стрілецької підготовки мобілізованих військовослужбовців для стрільби з табельної зброї, засновані на покроковій моделі підготовки та виконання пострілу для окремих стрілецьких положень на підставі досвіду, отриманого під час занять та змагань по прикладній та практичній спортивній стрільбі.

Вказана методика стрілецької підготовки здатна забезпечити суттєве покращення стрілецької підготовки. При цьому, як свідчить практика, динаміка позитивних результатів стрільби відносно вихідних рівнів навичок курсантів досягає: з положення лежачи після 10–12 тренувань, при стрільбі стоячи – після 15–18 занять, при стрільбі з коліна – після 20–22 занять.

Під час використання змагального методу слід використовувати різні умови виконання пострілу з різних позицій: стоячи, з коліна, лежачи, сидячи, з рухомого автотранспорту та по рухомій цілі, що максимально наблизить їх до тих вимог, які найбільшою мірою сприяють вирішенню поставлених завдань.

Висновки. Діючі настанови зі стрілецької справи для поліцейських майже не змінилися із 80-х років ХХ століття. Водночас дуже змінилася тактика ведення вогню і бойових дій в цілому (наприклад, військові дії на Сході України). Вочевидь це негативно позначається на ефективності поліцейської діяльності, зокрема, необґрунтовано підвищує ризик цієї професії, призводить до випадків загибелі поліцейських під час затримання правопорушників.

Зазначені засоби та методи стрілецької підготовки, які отримані з практики тренувань спортсменів, доцільно використовувати для прискореної стрілецької підготовки майбутніх поліцейських. Порівняльний аналіз методик підготовки спортсменів-стрільців та настанов з вогневої підготовки поліцейських указує на те, що є необхідність удосконалювати положення з курсу

стрільб та методи стрільби, ними запропоновані, що дозволить значно якісно покращити стрілецьку підготовку поліцейських.

Бібліографічні посилання

1. На Київщині розстріляли п'ятьох поліцейських [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/na-kiyivschini-rozstrilyali-p-yatoh-policeyskih-818743.html>.
2. У Дніпрі порушник ПДР нахабно вбив патрульного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/u-dnipri-porushnik-pdr-nahabno-vbiv-patruhnogo-753204.html>.
3. Липа К. Стрілецький спорт в Україні. Від козацьких звитяг до олімпійських медалей / К. Липа. – К. : Світ успіху, 2011. – 208 с.
4. Пятков-Мельник В.Т. Стрілецько-спортивна наука України (2001–2005) / В.Т. Пятков-Мельник // Спортивна наука України. Науковий вісник Львівського держ. ін.-ту фізичної культури. – Львів : ЛДІФК, 2006. – 371 с.
5. Вайнштейн Л.М. Стрелок и тренер / Л.М. Вайнштейн. – М. : ДОСААФ, 1977. – 262 с.
6. Жук А.Б. Стрелковое оружие. Револьверы, пистолеты, винтовки, пистолеты-пулеметы, автоматы / А.Б. Жук. – М. : Воениздат, 1992. – 735 с.
7. Крючин В.А. Практическая стрельба: практическое руководство В.А. Крючин. – Челябинск, 2006. – 264 с.
8. Про затвердження Порядку визнання видів спорту, включення їх до Реєстру визнаних видів спорту в Україні, порядок його ведення : наказ МОНмолодьспорт України від 25.11.2011 № 1371 // Офіційний вісник України – 2011. – № 100. – Ст. 3670.
9. Гельвих П.А. К вопросу о стрельбе по быстро движущимся целям / П.А. Гельвих. – Л., 1928. – 43 с.
10. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. // Голос України. – 2015. – № 141–142.
11. Про затвердження Курсу стрільб для поліцейських та норм витрат боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб : наказ Національної поліції України від 20.09.2016 р. № 900 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/>.

Мысливая О.О., Москалец А.П. Новейшие подходы к стрелковой подготовке у вузов со специфическими условиями обучения, осуществляющих подготовку полицейских. Исследованы новеллы законодательства Украины, связанные со стрелковой подготовкой полицейских, их недостатки, внесены предложения по их совершенствованию, а также предложены новейшие эффективные средства и методы стрелковой подготовки в вузах со специфическими условиями обучения, которые готовят полицейских.

Ключевые слова: вузы со специфическими условиями обучения, которые готовят полицейских; стрелковая подготовка; огнестрельное оружие; Национальная полиция.

Myslyva O.O., Moskalets' A.P. Newest approaches to firearms training in police universities with specific conditions of study. This article examines the novels of Ukrainian legislation related to firearms training of police officers, their shortcomings and proposals for improvement, as well as the proposed new effective means and methods firearms training to the University with specific learning conditions that prepare the police.

Keywords: universities with specific learning conditions that train police officers; firearms training; firearms; the national police.

Надійшла до редакції 10.04.2017